JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

TUME YA MABADILIKO YA KATIBA

ELIMU KUHUSU SHERIA YA MABADILIKO YA KATIBA

SHERIA YA MABADILIKOYA KATIBA, SURA YA 83

ELIMU KUHUSU SHERIA YA MABADILIKO YA KATIBA

SHERIA YA MABADILIKOYA KATIBA, SURA YA 83

Utangulizi:

Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ina lengo la kuwa imepata Katiba Mpya ifikapo mwezi wa April, 2014 mnasaba na maadhimisho ya Miaka 50 ya Muungano wa Tanzania uliofanywa baina ya Zanzibar na Tanganyika April 26, 1964.

Ili kulifikia lengo hilo imekubalika kuwa nchi ipitie katika mchakato wa katiba ili kuweza kupata maoni, matakwa na mahitaji ya umma ambayo ndio yatakayorutubisha uundwaji wa Katiba Mpya.

Mchakato huu unafanyika nchini kwa mara ya kwanza, na katika kufanikisha dhamira hiyo Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania liinaainisha taratibu mbali mbali za kufikia lengo hilo.mepitisha Sheria ya Mabadiliko ya Katiba, Sura ya 83, 2012 ambayo

Mchakato huu ni wa Watanzania, kwa maana ya umma wa Watanzania ambao ndiyo wenye mamlaka ya kushiriki mchakato huu kwa upana mkubwa na hatimaye kuamua juu ya Katiba Mpya.

Maeneo makuu ya Sheria ni kama yafuatayo:

a) **Madhumuni (Kifungu cha 4):**

Madhumuni ya Sheria ya Mabadiliko ya Katiba ni kama yafuatavyo:

(i) Kuweka utaratibu wa kuunda Tume itakayo ratibu na kukusanya maoni ya wananchi

(ii) Kuweka utaratibu ambao utaruhusu wananchi kushiriki kwa uwazi na kwa mapana katika kutoa na kuwasilisha maoni yao kuhusu Katiba.

(iii) Kuweka utaratibu utakaowezesha kujenga muafaka wa kitaifa katika masuala yenye maslahi kwa taifa wakati wa mchakato wa Katiba.

(iv) Kuweka mfumo wa kisheria utakaowezesha kupiga kura ya maoni.

(v) Kuweka utaratibu wa namna ambavyo Katiba Mpya itakavyozinduliwa.

b) **Muda wa Mchakato (kifungu cha 8(1)):**

(i) Muda wa Mchakato utakuwa ni miezi 18
(ii) Sheria inaruhusu kuongezwa miezi miwili iwapo itahitajika

c**)** **Hatua za Mchakato:**

Kutakuwa na hatua zifuatazo hadi kupatikana kwa Katiba Mpya:

(i) Kuundwa Tume
(ii) Utoaji wa Elimu ya Umma
(iii) Ukusanyaji maoni
(iv) Uchambuzi wa maoni
(v) Uandikaji wa Rasimu ya Katiba
(vi) Rasimu ya Katiba kujadiliwa katika Mabaraza ya Katiba
(vii) Urutubishaji wa Rasimu baada ya michango katika Mabaraza ya Katiba.
(Viii) Bunge la Katiba kujadili Rasimu ya Katiba
(ix) Kura ya Maoni

(x) Kuanza kutumika kwa Katiba Mpya

d) **Uundwaji wa Tume (kifungu cha 5, 6 na 7):**

(i) Inaundwa na Rais wa Jamhuri ya Muungano kwa kushirikiana na kukubaliana na Rais wa Zanzibar

(ii) Yamewekwa maeneo ya kuzingatiwa katika kufanya uteuzi huo ambayo ni pamoja na mteuliwa kuwa na sifa ya:

- kitaaluma
- kujali jiografia na mtawanyiko wa watu,
- umri
- uwakilishi wa makundi mbalimbali
- uaminifu na tabia isiyotiliwa shaka na jamii
- raia wa Tanzania

(iii) Muundo kamili wa Tume ya Mabadiliko ya Katiba ni kama ufuatavyo

- Mwenyekiti
- Makamo Mwenyekiti
- Wajumbe 30 wakiwa ni 15 kutoka kila upande wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania
- Katibu
- Naibu Katibu
- Sekretariati

d) **Utoaji wa Elimu (kifungu cha 17(2)(a):**

Kwa kuwa utoaji wa elimu ya umma ni jambo muhimu katika mchakato huu wa kupata Katiba Mpya umewekewa utaratibu wake ambapo Tume ya Mabadiliko ya Katiba ndio yenye jukumu la awali katika wajibu huo wa kutoa elimu.

Sheria inafafanua juu ya utoaji wa elimu ya umma ya mabadiliko ya katiba inayotambulika na Tume kwa mtu binafsi, taasisi, jumuiya au kikundi chengine chochote cha watu wenye malengo yanayofanana.

(i) Sheria inataka mtu binafsi, taasisi, jumuiya au kikundi chochote cha watu wenye malengo yanayofanana kutuo taarifa kwa maandishi kwa Tume au kwa niaba yake kupitia:

- Mkuu wa Wilaya
- Mkurugenzi wa Serikali ya Mitaa
- Mkurugenziwa Manispaa
- Katibu wa Baraza la Mji au Wilaya

(ii) Taasisi, jumuiya au kikundi cha watu wenye malengo yanayofana na ambacho lazima kiwe kimesajiliwa, wakati kutoa taarifa ya kutaka kutoa elimu, italazimu pia kutoa taarifa zifuatazo:

- Maelezo yanayohusu chanzo cha fedha za kuendeshea program
- Muda wa shughuli yake
- Tarehe
- Mahali
- Eneo
- Aina ya mada ya programu ya elimu itayotolewa

(iii) Sharti la kutoa taarifa ya kuendesha programu ya elimu ya umma kwa kupitia Mkuu wa Wilaya, Mkurugenzi wa Serikali za Mitaa au Mkurugenzi wa Manispaa, Katibu wa Baraza la Mji au Wilaya hakutakuwa ni sababu ya kuzuiliwa mtoa taarifa isipokuwa kwa sababu zitazoelezwa wazi kwa mtoa taarifa na Tumekuarifiwa.

iv) Jumuia, taasisi yaweza kuandaa mikutano kuwezesha wanachama wao kutoa maoni na kuwasilisha kwa Tume.

v) Jumuia au taasisi katika kufanya mikusanyiko ya hadhara itatoa taarifa kwenye mamlaka husika kwa

kuzingatia sheria zinazosimamia uendeshaji wa mikutano au mikusanyiko hiyo.

e) **Hadidu za Rejea (vifungu vya 9, 17,18, 19 na 20):**

Hadidu Rejea au Majukumu ya Tume ya Mabadiliko ya Katiba yametajwa katika vifungu mbali mbali kwenye Sheria. Hadidu Rejea hizo ni kama ifuatavyo:

(i) Kuratibu na kukusanya maoni.

(ii) Kupitia na kutafiti usahihi na ulinganifu wa masharti ya ya kikatiba yanayohusu mamlaka ya wananchi, mifumo ya kisiasa, demokrasia, utawala wa sheria na utawala bora.

(iii) Kutoa mapendekezo kwa kila hadidu rejea.
(iv) Kuandaa na kuwasilisha ripoti.
(v) Kuandaa na kuendesha programu za kuelimisha juu ya madhumuni na majukumu ya Tume.
(vi) Kuitisha na kusimamia mikutano au mabaraza katika sehemu na nyakati mbali mbali.
(vii) Kutathmini na kuchambua kwa kutofautisha maoni ya wananchi yanayokubaliana na yale yaiyokubaiana.
(viii) Kuunda Mabaraza ya Katiba.
(ix) Kutengeneza Rasimu ya Katiba.
(x) Kuwasilisha Rasimu ya Katiba katika Bunge Maalum.

f) **Misingi ya kitaifa na maadili (kifungu cha 9(2):**

Tume itaongozwa na misingi mikuu ya kitaifa na maadili ya jamii ya kuhifadhi na kudumisha mambo yafuatayo:

(i) Kuwepo kwa Jamhuri ya Muungano
(ii) Uwepo wa Serikali, Bunge na Mahakama
(iii) Mfumo wa kiutawala wa kijamhuri
(iv) Uwepo wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar

(v) Umoja wa kitaifa, amani na utulivu
(vi) Uchaguzi wa kidemokrasia kwa vipindi vilivyowekwa
(vii) Ukuzaji na uhifadhi wa haki za binaadamu
(viii) Utu, usawa mbele ya sheria na mwenendo wa sheria
(ix) Uwepo wa Jamhuri ya Muungano isiyofungamana na dini yoyote na inayo heshimu uhuru wa kuabudu

g) **Njia za kutoa maoni (vifungu vya 17, 18 na 22):**

Tume imepewa njia kadhaa za kupata maoni ya wananchi zikiwa zile kuu lakini nyengine ndogo ndogo mbali mbali. Njia hizo ni pamoja na zifuatazo:

(i) Kupitia ukusanyaji wa maoni

(ii) Kupitia Mabaraza ya Katiba

(iii) Kupitia Bunge Maalum

(iv) Kupitia njia nyingine mbali mbali kama kuonana na watu, kuandikiwa Tume kwa njia mbalimbali.

h) **Bunge Maalum(kifungu cha 22):**

Baada ya hatua ya ukusanyaji wa maoni, kutengeza Rasimu ya Katiba, kuipeleka Rasimu hiyo katika Mabaraza ya Katiba na kurudi kuifanyia marekebisho, hatua itayofuata itakuwa Rasimu ya Katiba kupelekwa katika Bunge Maalum ambalo linatajwa katika Sehemu ya Tano ya Sheria ya Mabadiliko ya Katiba.

Rais ndie ataeitisha Bunge hilo ambalo wajumbe wake wameshaelezwa katika Sheria ya Mabadiliko ya Katiba na mamlaka ya Bunge Maalum yanatajwa katika Kifungu cha 25 nayo ni:

(i) Kujadiliana kupitisha masharti ya katiba inayopendekezwa.
(ii) Kutunga masharti ya mpito.

(iii) Kutunga masharti yatokanayo kama Bunge litavyoona inafaa.

Uamuzi katika Bunge Maalum utafikiwa kwa njia ya kura na kuhitaji kuungwa mkono kwa wingi wa theluthi mbili ya idadi ya wajumbe wote wa Bunge Maalum kutoka Tanzania Bara na theluthi mbili ya wajumbe wote wa Bunge Maalum kutoka Zanzibar.

Bunge Maalum litamaliza uhai wake baada ya kupitishwa kwa Katiba Mpya, ingawa Rais anaweza kuliitisha tena kwa kazi ya kuboresha masharti yaliomo kwenye Katiba inayopendekezwa.

i) Bunge Maalum litakuwa na wajumbe wafuatao (kifungu cha 22(1)):

(a) Wabunge wote wa Bunge la Jamhuri ya Muungano.

(b) Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi la Zanzibar.

(c) Wajumbe 166 watakaoteuliwa kutoka: asasi zisizo za kiserikali, asasi za kidini, vyama vya siasa vilivyo na usajili wa kudumu, taasisi za elimu ya juu, makundi yenye mahitaji maalum, vyama vya wafanyakazi, vyama vya wakulima, jumuia za wafugaji na makundi mengine.

j) **Kura ya Maoni(vifungu vya 31 mpaka 36)**:

Sheria inaweka masharti ya Kura ya Maoni kwa madhumuni ya kuyapatia uhalali masharti yaliomo kwenye Katiba iliyopendekezwa na kupitishwa na Bunge Maalum.

Kura ya Maoni itaendeshwa na kusimamiwa na Tume ya Taifa ya Uchaguzi kwa kushirikiana na Tume ya Uchaguzi wa Zanzibar, na kila moja ikisimamia upande mmoja wa Jamhuri

ya Muungano ila matokeo yote yatatangazwa na Tume ya Taifa ya Uchaguzi .

Kutakuwa na swali moja litaloulizwa katika Kura ya Maoni ambapo mpiga kura atatakiwa ajibu NDIYO au HAPANA na matokeo ya kura hiyo yataamuliwa kwa kuungwa mkono kwa aasilimia inayozidi hamsini ya jumla ya kura zote zilizopigwa Tanzania Bara na asilimia inayozidi hamsini ya jumla ya kura zote zilizopigwa kutoka Zanzibar.

Iwapo Kura ya Maoni haikupita, Sheria inatoa fursa ya kurudiwa na iwapo wingi wa kura utakuwa ni HAPANA Katiba ya Jamhuri ya Muungano ya mwaka 1977, itaendelea kutumika.

Mtu yeyote atakuwa na haki ya kupiga Kura ya Maoni iwapo jina lake limeingizwa katika Daftari la Kudumu la Wapiga Kura chini ya Sheria ya Taifa ya Uchaguzi na Sheria ya Uchaguzi ya Zanzibar, isipokuwa kama amezuwiwa kupiga kura na sheria nyengine.

k) **Makosa(kifungu cha 21):**

a) Kifungu cha adhabu mbali mbali chini ya Sheria ya Mabadiliko ya Katiba ni cha 21 na makosa yalioainishwa ni kama yafutayo:

(i) Kwa makusudi kukwamisha, kuzuia au kuchochea kwa vitendo au kuzuia kutenda kiasi cha Mjumbe, Tume au Sekretariat kuathirika kutekeleza majukumu au mamlaka ya Tume.

(ii) Au kukwamisha, kuzuia au kuchochea mtu au kundi kutoa maoni kwenye Tume.

b) **Makosa mengine ni (kifungu cha 21(1) na (2))** :

(i) Kukusanya maoni kinyume na Sheria hii.
(ii) Kujifanya mjumbe wa Tume au Sekretarieti.

(iii) Kuendesha programu ya elimu juu ya mabadiliko ya katiba kinyume na Sheria hii.

c) Adhabu inayotolewa kwa makosa chini ya sheria ni kwa mkosa kuwajibika kulipa faini ya Shs milioni mbili na isiyozidi millioni tano au kifungo cha mwaka mmoja na kutozidi miaka mitatu au adhabu zote mbili.

l) **Kuzinduliwa kwa Katiba na kumalizika kwa nguvu za Sheria hii (kifungu cha 38):**

(i) Katiba itakayopitishwa na Bunge Maalum na kuthibitishwa kwa Kura ya Maoni, itaaanza kutumika kwa tarehe itakayo kwenye Katiba hiyo.

(ii) Itazinduliwa na Rais.

(iii) Kuzinduliwa kwa Katiba Mpya kutaifanya Sheria ya Mabadiliko ya Katibakumaliza matumizi yake.